

EDUSKUNNAN
TYÖASIAINVALIOKUNTA

Helsingissä

26 päivänä maaliskuuta 1992

Lausunto n:o 1

Ulkoasiainvaliokunnalle

Ulkoasiainvaliokunta on 17 päivänä tammi-kuuta 1992 päivätyllä kirjeellään pyytänyt työasiainvaliokunnalta lausuntoa valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle EY-jäsenyyden vaikutuksista Suomelle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina työministeri Ilkka Kanerva, puolustusministeri Elisabeth Rehn, kansliapäällikkö Pertti Sorsa, osastopäällikkö Matti Salmenperä, neuvotteleva virkamies Risto Laakkonen, vanhempi hallitussihteeri Harri Skog ja pääsihteeri Jussi Toppila työministeriöstä, korkeakouluneuvos Leena Pirilä opetusministeriöstä, erikoistutkija Gunnar Niemi kauppa- ja teollisuusministeriöstä, työvoimavastaja Tuuli Raivio Suomen Euroopan yhteisöjen edustustosta, tasa-arvovaltuutettu Tuulikki Petäjäniemi, pääsihteeri Eeva-Liisa Tuominen tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta, apulaisosastopäällikkö Jukka Kallio työsuojeluhallituksesta, pääsihteeri Marianne Laxén Pohjoismaisesta Naisten Forumista, ekonomisti Peter J. Boldt ja lakimies Olavi Sulkunen Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, varatuomari Hannu Rautiainen Suomen Työnantajain Keskusliitosta, kansainvälisten asiain sihteeri Pirkko Nikula Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta, työvoimapolitiittinen asiamies Martti Huttunen Liiketyönantajain Keskusliitosta, apulaisosastopäällikkö Markku Lemmetty Akavasta, lakimies Raila Kangasperko Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen keskusliitosta, projektin johtaja Pekka O. Aro Keskusjärjestöjen Eurooppa-yhteistyöstä ja maisteri Hilka Pietilä Vaihtoehto EY:lle kansalaisliikkeestä.

Valtioneuvoston selonteko

Valtioneuvoston selonteossa on todettu, että työoikeuden sekä työpaikan olosuhteita ja työssä käytettäviä tavaroita koskevien säädösten osalta ETA-sopimus kattaa olennaisen osan voimassa olevaa yhteisöainsäädäntöä. Liikkuvuus

EY:ssä on alhainen eikä ole erityistä syytä olettaa, että sen enempää ETA kuin EY-jäsenyyden asettaisivat Suomen jotenkin muista EY-maista poikkeavaan asemaan. Todennäköistä on, että meilläkin liikkuvuus kohdentuu korkeastikoulu-tettuun, kielitaitoiseen, suhteellisen nuoreen väestönosaan, joka hakeutuu määräaikaiseen työskentelyyn tai opiskeluun ulkomailla saadakseen kansainvälistä kokemusta ja haasteellisia tehtäviä.

Valtioneuvoston selonteon mukaan talous- ja rahaunionin keskeinen tavoite on inflaation torjunta ja suhdanteiden tasaaminen jää vähemmälle huomiolle. Talous- ja rahaunionin jäseniltä edellytetään hyvin kurinalaista talouspolitiikkaa, joustoa työmarkkinoilla ja joustoa myös muiden tuotannontekijöiden hinnoissa. Selontekoon liittyvässä taustaselvityksessä on todettu, että työmarkkinat toimivat sitä paremmin, mitä joustavimmat ne ovat sekä palkkojen että työvoiman liikkuvuuden suhteen. Yrityskoon kasvu ja kansainvälistyminen helpottavat työvoiman liikkuvuutta, mutta kulttuurisyyt, kielivaikeudet ja olemassa oleva sosiaaliturva aiheuttavat sen, ettei laajamittaista työvoiman liikkumista maasta toiseen ole odotettavissa. Työmarkkinoiden tehostuminen jää siten palkkojen joustavuuden lisääntymisen varaan.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä

Sosiaalivaliokunta on 17 päivänä toukokuuta 1990 valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle Suomen suhtautumisesta Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen antamassaan lausunnossa käsitellyt varsin laajasti työympäristöä, työvoimapolitiikkaa ja työvoimapalveluita koskevia kysymyksiä. Työasiainvaliokunta toteaa, että Euroopan talousaluetta koskevassa sopimuksessa ovat jo mukana tällä hetkellä Euroopan

yhteisön piirissä voimassa olevat työvoiman liikkuvuutta, työoikeutta ja työympäristöä koskevat säännökset. Koska EY-jäsenyys ei näiden osalta tuo mukanaan mitään uutta, työasiainvaliokunta viittaa tältä osin sosiaalivaliokunnan lausuntoon ja yhtyy siinä esitettyihin näkemyksiin.

Euroopan talousaluetta koskevista neuvotteluissa Suomen neuvotteluvaltuuskunta koostui pelkästään miehistä. *Työasiainvaliokunta edellyttää, että naisten edustus turvataan tasa-arvolain periaatteiden mukaisesti valittaessa Suomen neuvotteluvaltuuskunnan jäseniä Euroopan yhteisön kanssa käytäviä jäsenyysneuvotteluja varten.*

Työasiainvaliokunta edellyttää, että neuvottelujen aikana eduskunta ja sen valiokunnat pidetään jatkuvasti ajan tasalla neuvottelujen kuluista.

Työllisyyskehitys

Integraation vaikutuksia työllisyyteen on erittäin vaikea arvioida. Arviointia vaikeuttaa vielä erityisesti Suomen tämänhetkinen talouslama ja sen myötä räjähdysmäisesti kasvanut työttömyys. EY:n alueen keskimääräinen työttömyys on ollut viime vuosina 8—9 %:n tienoilla, mutta taantuma on viime vuonna kääntänyt työttömyyden nousuun myös useimmissa EY:n jäsenmaissa. Suomen tämänhetkinen työttömyysaste on kuitenkin selvästi EY-maiden keskimääräistä työttömyysastetta korkeampi.

Sisämarkkinaohjelman työllisyysvaikutuksia vuonna 1988 arvioinut ns. Cecchinin raportti ennusti aikanaan, että vaikutukset ovat erisuuntaiset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Cecchinin raportissa arvioidaan, että EY:n piirissä menettäisiin sopeutusvaiheessa työpaikkoja varsinkin rajakontrollissa, rahoitussektorilla ja maataloudessa, mutta noin 5—6 vuodessa menetykset saataisiin moninkertaisesti takaisin muilla toimialoilla.

Hallituksen selonteossa on katsottu, että EY:n jäsenyys voisi vaikuttaa Suomen yritystoimintaan erityisesti Suomen asemaan Euroopan integraatiokehityksessä liittyvän mielikuvan, imagon, kautta. Tällä arvioidaan voivan olla merkitystä sekä suomalaisten että ulkomaalaisten teollisuusyritysten investointipäätöksille. Lisäksi julkisuudessa on EY-jäsenyyden arvioitu laskevan Suomen korkotasoa lähemmäksi eurooppalaista tasoa ja tätä kautta vaikuttavan Suomen talouteen elvyttävästi.

Suomen nykyinen talouslama on osoittanut, että Suomen elinkeinoelämässä on runsaasti ra-

kenteita kuten kartelleja, määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä ja yhteiskunnan tukijärjestelmiä, joiden turvin yritykset ovat voineet kilpailulta suojassa paisuttaa kustannuksiaan ja menettää kansainvälistä kilpailukykyään. Näiden rakenteiden muuttaminen on riippumatta yhdentymisratkaisusta Suomen elinkeinoelämän tervehdyttämiseksi välttämätöntä. Toisaalta Suomella on vahvuustekijöitä kuten korkea koulutustaso, korkeatasoinen infrastruktuuri ja hyvät yhteiskunnalliset palvelut, jotka mahdollistavat kansainvälisesti kilpailukykyisen toiminnan kehittämisen myös jatkossa. Suomen tuleekin vastata lamaan ja yhdentymisen haasteisiin muun muassa tehostamalla hallintoa ja yhteiskunnallisten palvelujen tuottamista, kehittämällä ja monipuolistamalla koulutusta sekä parantamalla erityisesti pienten ja keskiuurten yritysten toimintaedellytyksiä. Entistä enemmän huomiota on kiinnitettävä myös työttömyyden ennaltaehkäisyyn esimerkiksi huolehtimalla tilapäisten rahoitusongelmien kanssa painivien, mutta perustaltaan terveiden yritysten toimintaedellytyksistä.

Integraation työllisyysvaikutukset voidaan arvioida eri teollisuudenaloilla hyvin erilaisiksi. Suurin osa työllisyydestä on aloilla, joita ei ole tutkimuksissa katsottu integraatioherkiksi. Teollisuuden työllisyydestä noin 11 %:n on arvioitu olevan ns. vahvoilla aloilla ja 15 %:n ns. heikoilla aloilla. Näin ollen näyttäisi siltä, että radikaalia muutosta teollisuuden työllisyyteen ei olisi odotettavissa.

EY:n jäsenyys merkitsisi suomalaiselle tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuudelle ulkoisen rajasuojan muuttamisen johdosta entistä voimakkaampaa kilpailua yhtäältä varsinkin EY:n alhaisen palkkatason jäsenmaiden Kreikan, Espanjan ja Portugalin teollisuuden kanssa ja toisaalta EY:n ulkopuolisten maiden teollisuuden kanssa. Jossain määrin suomalaisten yritysten asemaa voisi kuitenkin helpottaa se, että jäsenyys tekisi myös suomalaisille yrityksille mahdolliseksi valmistuttaa EY:n ulkopuolella tuotteita EY-maissa valmistetuista kankaista ja tuoda ne tullitta takaisin EY-markkinoille.

Teollisuudenaloistamme EY-jäsenyyden vaikutukset näkyisivät voimakkaimmin elintarviketeollisuudessa, jossa EY:n jäsenyys merkitsisi huomattavia muutoksia tuontisuojajärjestelmän ja kilpailuolosuhteiden muuttumisen vuoksi. Suomen elintarviketeollisuuden toiminnan ja kustannusten sopeuttaminen avautuviin eurooppalaisiin ja kansainvälisiin markkinoihin edellyt-

tää rakenteellisia muutoksia elintarviketeollisuudessa. Useilla elintarviketeollisuuden toimialoilla on ylikapasiteettia, joka alentaa tuotantolaitosten käyttöastetta ja nostaa toiminnan pääomakustannuksia. Ylikapasiteetin purkamisesta ja toimipaikkojen vähentämisestä seuraa, että alan työvoimatarve vähenee. Ilman EY-jäsenyyttäkin alan työpaikkojen on arvioitu vähenevän noin 1 500 työpaikalla vuodessa. Täysjäsenyyden johtaessa todennäköisesti rakenne- ja tuotantorationalisoinnin nopeutumiseen elintarviketeollisuuden työpaikat vähenisivät varovais-tenkin arvioiden mukaan noin 2 000 työpaikalla vuodessa. Kun elintarviketeollisuudessa työskenteli vuonna 1990 52 000 henkilöä, työskentelisi siinä tämän arvion mukaan noin 32 000 henkilöä vuonna 2000.

Selonteossa on todettu, että Suomen ja EY:n suhdejärjestelyt Baltian maiden kanssa lienevät muotoutumassa samankaltaisiksi. Sen sijaan EY ei ainakaan vielä suunnittele Itsenäisten valtioiden yhteisön tai sen jäsenenä olevien valtioiden kanssa tullittomaan kauppaan johtavia järjestelyjä. Tämä merkitsee, että mikäli Suomi liittyy EY:n jäseneksi, tulevat EY:n yhteiset ulkotullit sovellettaviksi myös kaupassamme itäisen naapurimme kanssa. Valiokunta pitää Suomen työllisyyden kannalta tärkeänä, että Suomi voi kehittää läheistä taloudellista yhteistyötä kaikkien lähialueidensa kanssa, ja katsoo, että EY:n kanssa käytävissä neuvotteluissa tulee pyrkiä ratkaisuihin, jotka turvaavat Suomelle mahdollisuudet laaja-alaisen lähialueyhteistyön kehittämiseen. Samalla Suomen tulee aktiivisesti myötävaikuttaa myös EY:n ja Venäjän välisen yhteistyön kehittämiseen.

Työvoimapolitiikka

Integraatiokehityksen on arvioitu vaikuttavan Suomen mahdollisuuksiin itsenäisen työllisyyspolitiikan harjoittamiseen. Valuutan sitominen ecuun merkitsee tosiasiallista sopeutumistarvetta EY:ssä harjoitettuun talouspolitiikkaan ja vähentää mahdollisuuksia käyttää valuuttakursi- ja korkopolitiikkaa suhdannepolitiikan välineenä. Kun raha- ja valuuttapolitiikka keskittyvät inflaatiotavoitteiden saavuttamiseen ja myös finanssipolitiikan aktiivinen käyttäminen työllisyystavoitteisiin vaikeutuu, tulopolitiikan merkitys keinona vaikuttaa työllisyyteen korostuu. Tulopolitiikan ohella työllisyyden tasoon vaikuttavat kuitenkin muun muassa tuottavuuden

kehitys, yritysten johtamiskyky, tuotekehittelyn ja markkinoinnin taso sekä pääomakustannusten kehitys.

Työllistämistoimet kohdentuvat yleensä muualla Euroopassa kuten Suomessakin pitkäaikaisyöttömiin, nuoriin ja muun muassa vammaisuuden vuoksi vaikeasti työllistettäviin. Tällaisia työllistämishoelmia rahoitetaan yhteisötasolla muun muassa sosiaalirahaston määrärahoihin. EY-jäsenyys antaisi myös Suomelle oikeuden hakea rahoitusta EY:n rahastoista.

Yrityksiin kohdistuvat tukijärjestelmät on EY:ssä säännelty melko tarkoin ja Suomen työllisyysperusteisia investointiavustuksia yrityksille ja työttömien työllistämistä yrityksiin jouduttaneen arvioimaan EY:n valtioneuti- ja aluetukisäännösten perusteella. EY:n tukisäännösten tarkoituksena on kilpailla vinouttavien valtiontukien ehkäiseminen, joten kilpailu- ja kauppa-vaikutuksilla on olennaista merkitystä arvioitaessa työllistämistukien sallittavuutta.

Työllistämistukea käytetään Suomessa työttömien viimesijaisena työllistämiskeinona. Tuki myönnetään palkkauskustannuksiin ja sen suuruus riippuu siitä, kuinka vaikeasti työllistettävästä työttömästä on kysymys. Tukea voidaan myöntää ensi sijassa pitkäaikaistyöttömien, nuorten ja vajaakuntoisten työllistämiseen sekä muiden työttömien työllistämiseen niillä työssäkäyntialueilla, joilla työttömyys olennaisesti ylittää maan keskimääräisen työttömyysasteen. Yritysten ei voida katsoa saavuttavan kilpailuetua tuen avulla, koska tukea myönnetään yksittäistapauksittain ja tuen määrä jää yrityskohtaisesti vähäiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomelle turvataan mahdollisuus käyttää yrityksille myönnettäviä valtioneutia myös vastaisuudessa vaikeasti työllistettävien työttömien työllistämiseen ja aluekohtaisten työttömyyserojen tasoittamiseen. Neuvoteltaessa EY-jäsenyydestä tulee pyrkiä sellaiseen EY:n valtioneutisäännösten soveltamiseen, joka mahdollistaa Suomen harvaan asuttujen ja pitkien etäisyyksien päässä olevien alueiden ihmisten työllistämisen. Pohjoismaissa on perinteisesti pyritty työvoima- ja talouspolitiikan avulla täystyöllisyyden tavoitteen saavuttamiseen. Valiokunta katsoo, että keskeisenä tavoitteena suomalaisessa yhteiskunnassa tulee vastaisuudessaakin olla täystyöllisyyden saavuttaminen ja ylläpitäminen. Riittävät määrärahat työllisyyden parantamiseen, työvoimapalveluihin ja työllisyyskoulutukseen tulee myös tulevaisuudessa turvata. Sopeutumisen helpottamiseksi

tarvitaan aktiivista työvoimapolitiikkaa, jonka tukemiseksi laaditaan muun muassa koulutusohjelmia.

Pitkällä aikavälillä Suomessakin odotetaan syntyvän työvoimapulaa ainakin joillakin sektoreilla. Hallituksen selonteon taustaselvityksessä on todettu, että EY:n sisällä kilpaillaan todennäköisesti vastaisuudessa samasta työvoimasta ja että Suomenkin on syytä varautua tähän. Valiokunta katsookin, että menestyäkseen erityisesti nuoresta, korkeastikoulutetusta ja kielitaitoisesta työvoimasta käytävässä kilpailussa Suomen on tärkeää huolehtia kilpailukyvästään pitämällä verotuksen taso kohtuullisena, turvaamalla sosiaaliturvan ja hyvinvointipalvelujen korkeatasoisuus sekä huolehtimalla työelämän ja työn sisältöjen kehittämistä. Myös asuntopolitiikkaan liittyvät ongelmat tulee ratkaista niin, että asuntojen saannin vaikeus ei enää vaikuta muuttopäätöksen tekemiseen.

Työelämän sääntely

Keskeinen työelämän piirre Pohjoismaissa on palkansaajien korkea järjestäytymisaste, joka Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa on yli 80 prosenttia ja Norjassakin yli 65 prosenttia. Pohjoismaiselle ay-liikkeelle on ominaista myös pitkälle menevä järjestöllinen yhtenäisyys. Myös työnantajajärjestöjen vahvuus ja korkea järjestäytymisaste ovat pohjoismaisen työmarkkinajärjestelmän erityispiirteitä. Työmarkkinajärjestöjen integroitunutta asemaa yhteiskunnassa ja valtion harjoittamaa aktiivista työllisyyspolitiikkaa voidaan myös pitää pohjoismaisen mallin olennaisina piirteinä.

Sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen että työ- ja sosiaalialan viranomaisten piirissä on pohjoismainen yhteistyö ja vuorovaikutus ollut tiivistä ja sen tuloksena on syntynyt eri maihin suurelta toisistaan muistuttavia työ- ja sosiaalialan säännöksiä ja järjestelmiä. Pohjoismaisen työmarkkinajärjestelmän institutionaalisia peruspilareita ovat työehtosopimusjärjestelmä, luottamusmiesjärjestelmä ja siihen liittyvä neuvottelujärjestelmä sekä työnantajan omistusoikeuteen perustuva määräämisvalta.

EY-maissa työelämän sääntely tapahtuu pääasiassa viranomaisten antamin säännöksin ja yrityskohtaisin ratkaisuin. Pohjoismaiden erityispiirteenä on työmarkkinajärjestöjen pitkälle ulottuva mahdollisuus ratkaista työelämän sääntelyn sisältö. Olennaiseksi kysymykseksi muo-

dostuu se, miten järjestöjen sopimuksiin perustuvien pohjoismaisten rakenteiden ja instituutioiden kuten tulopolitiikan ja työehtosopimusjärjestelmän käy integroituvassa Euroopassa.

Finanssi-, raha- ja valuuttapolitiikan sopeuttaminen EY:n yleislinjoihin johtaa tulopolitiikan aseman korostumiseen käytännössä tärkeimpänä keinona vaikuttaa esimerkiksi työllisyyteen. Toisaalta palkansaajia koskevan uudistuspolitiikan pelivara pienenee ja myös valtion mahdollisuudet osallistua veroratkaisuilla kokonaisratkaisun synnyttämiseen ainakin totutussa laajuudessa voivat heiketä.

Suomen kannalta merkittävä kysymys on, voidaanko EY-lainsäädäntö saattaa voimaan myös työmarkkinaosapuolten tekemillä työ-, virka- ja toimiehtosopimuksilla. EY-tuomioistuon toistuvasti lähtenyt siitä, että työehtosopimus ei ole riittävä, ellei työehtosopimusjärjestelmään liity kattavaa yleissitovuusjärjestelmää. Tarkoituksena on valvoa, että direktiivit toteutetaan riittävän kattavasti.

Työehtosopimusten kattavuus on Suomessa työehtosopimuslain ja työopimuslain 17 §:ään sisältyvän yleissitovuussäännön nojalla ainutlaatuisen kattava ja yksityinen työntekijä voi viime kädessä yleisessä tuomioistuimessa vaatia yleissitovan työehtosopimuksen määräysten toteuttamista. Valiokunta katsoo, että Suomen järjestelmä, jossa työehtosopimuksin on voitu järjestää EY-maissa lainsäädännöllä järjestettyjä asioita, on pyrittävä myös jatkossa säilyttämään.

Valiokunta katsoo, että pohjoismaisessa työelämän sääntelyssä on ollut erityisen arvokasta pyrkimys turvallisiin työsuhteisiin ja työolosuhteisiin sekä työelämän kehittäminen työnantajien ja työntekijöiden yhteistyön pohjalta. Laajoilla kokonaisratkaisuilla on pyritty huolehtimaan tasaisen ansiokehityksen turvaamisesta yhteiskunnan eri ammattialoilla. Valiokunta pitää tärkeänä, että suomalaista työelämää voidaan myös jatkossa kehittää näiden periaatteiden pohjalta. Samalla valiokunta toteaa, että yhdenytymiskehityksen myötä tulee myös suomalaista työmarkkinajärjestelmää joustavoittaa ja niin työnantaja- kuin työntekijäjärjestöjenkin tulee olla valmiita myös oman toimintansa uudelleenarviointiin ja kehittämiseen.

Henkilöstön osallistumisjärjestelmät ovat eräissä EY-maissa Suomen vastaavia järjestelmiä kehittyneempiä. Valiokunta katsookin, että Suomessa tulee työntekijä- ja työnantajapuolen välistä yhteistyötä edelleen lisätä ja kehittää henkilöstön osallistumisjärjestelmiä.

Valiokunta pitää tärkeänä henkilöstöryhmien oikeutta tulla kuulluiksi heitä itseään koskevassa päätöksenteossa myös monikansallisissa yrityksissä ja konserneissa. EY:n piirissä onkin valmis- teilla direktiivi, jonka mukaan suurien, useam- massa kuin yhdessä EY:n jäsenvaltiossa toimivi- en yritysten tulisi perustaa erityinen yhteistyö- neuvosto työntekijöittensä informoimiseksi ja kuulemiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi seuraa tarkoin konserniyhteistyötä kos- kevan direktiiviesityksen käsittelyä.

Työturvallisuus ja työsuojelu

Ennen EY:n sisämarkkinaohjelman käynnis- tystä 1980-luvulla EY:n työoikeus oli varsin suppeaa. Sisämarkkinat ovat merkinneet EY:n työoikeuden uutta nousukautta 1980-luvun puolivälin jälkeen. Työympäristöä on säännelty di- rektiivien sarjalla, jonka lähtökohtana on yleis- direktiivi työntekijöiden turvallisuuden ja ter- veyden parantamisesta. Työntekijöiden sosiaali- nen peruskirja ja siihen liittyvä toimintaohjelma sekä Maastrichtin kokouksessa sovitut periaat- teet edellyttävät sosiaalisen ulottuvuuden katta- vaa huomioon ottamista. Ns. sosiaaliseen ulottu- vuuteen liittyvän lainsäädännön sisältö ja tavoit- etaso ovat kuitenkin edelleen melkoisen käden- väännon kohteena eri EY-elimissä.

Työolojen kannalta on seurattava paitsi EY:n sosiaalipolitiikkaa myös EY:n kauppapolitiika- kaa, joka sisältää muun muassa yleiset turvalli- suusvaatimukset koneiden ja laitteiden raken- teellisille ominaisuuksille ja kemikaaleille. Mah- dolliseen ETA-sopimukseen varautuminen on jo osoittanut, että Suomen lainsäädännön sopeut- taminen yhdentymiskehitykseen edellyttää myös suomalaisen työterveys- ja turvallisuusvaati- musten uudistamista, vaikka lopputuloksena on hyvin samantasoinen vaatimustaso. Työsuojelu- määräystemme muuttaminen EY:n vaatimusten mukaisiksi ei ole helppoa ja vaarana on, että määräysten ymmärrettävyys ja selkeys kärsivät. Toimittaessa yksinomaan EY:n mallien mukaan voidaan laiminlyödä kotimaisten ongelmien huomioon ottaminen. Tärkeää onkin, että säännösten uudistamistyö tehdään kiinteässä yhteistyössä työ- markkinajärjestöjen kanssa ja siinä hyödynnetään kaikki se kotimainen asiantuntemus, joka alalta on saatavissa. Määräysten lisäksi on uusittava työ- suojelun valvontamenetelmiä, vaikka kaikkein oleellisin eli työpaikkojen työsuojelun valvonta jääkin kansallisesti ratkaistavaksi ja hoidettavaksi.

Uusien määräysten ja menettelyjen käyttöö- otto ja soveltaminen edellyttävät myös laajaa tiedotusta ja koulutusta. Työelämän kaikkien osapuolten tulee tuntea uudet määräykset ja menettelyt ennen niiden käyttöönottoa, jotta turvallisuus työpaikoilla ei vaarannu.

Uusien koneiden ja laitteiden turvallisuutta ohjataan myös eurooppalaisilla standardeilla, jotka ovat hyvin oleellisia laitteiden valmistajien kannalta. Onkin tärkeää, että Suomi voi kiinte- ästi osallistua standardisointiin.

Jo ETA-sopimuksen mukainen työsuojelu- lainsäädäntö edellyttää suomalaisilta työpaikoil- ta nykyistä avoimempaa yhteistyötä työnantaji- en ja työntekijöiden kesken, suunnitelmallisem- paa työsuojelutoimintaa sekä riskien ja vaarojen jatkuvaa arviointia. Työpaikoilla tulisikin osata yhdistää työntekijöiden hyvinvointi ja tuotanto sekä tuotannon ja tuotteiden laatu niin, että suomalainen kilpailukyky kehittyy.

Työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvien määräysten ajan tasalla pito, määräysten valmis- teluun osallistuminen eurooppalaisella tasolla sekä työsuojeluvalvonnan tehokkuus edellyttä- vät myös Suomen työsuojeluhallinnon tehosta- mista ja kehittämistä. Suomalaisten viranomais- ten ja tutkimuslaitosten sekä työntekijöiden ja työnantajien edustajien tulisikin pystyä asian- tuntumuksellaan ja kokemuksellaan vaikutta- maan niihin työympäristövaatimuksiin, joita EY näyttää joka tapauksessa tekevän runsaasti ja joita meilläkin tullaan noudattamaan. Onkin tärkeää huolehtia siitä, että työsuojelun ja työ- terveydenhuollon erityisasiantuntemus säilyy ja kehittyy jatkuvasti Suomessa. Kaikissa Pohjois- maissa työsuojelun taso on korkea, joten Poh- joismaiden kesken tulee sopia yhteistyöjärjeste- lyistä, joilla voimme vaikuttaa työsuojelun kehiti- tymiseen EY:ssä.

Työvoimapalvelut

Selonteon taustaselvityksessä on todettu, että EY:ssä meneillään oleva työnvälitysjärjestelmän uudistustyö asettaa uusia vaatimuksia Suomen työnvälitykselle. EY:n työnvälitysyhteistyö on toiminut tähän asti huonosti ja sen vuoksi työn- välitysyhteistyötä koskeva asetetus on parhaillaan uudistettavana. Tarkistetun osan on tarkoitus tulla voimaan vuoden 1993 alusta.

Uudistettu työnvälitysyhteistyö merkitsee jä- senmaiden työnvälitystä tukevaa atk-pohjaista työnvälitysjärjestelmää (SEDOC). Kyseessä olisi

lähinnä informaation jakelujärjestelmä, jossa tiedotettaisiin avoimista työpaikoista ja annettaisiin taustatietoa muun muassa työmarkkinoista, elinolosuhteista, työläinsäädännöstä, tutkintojen tunnustamisesta, lasten koulutuksesta ja asuntotilanteesta. Jotta työnvälitysjärjestelmämme voi toisaalta palvella muista EY-maista työpaikkaa hakevia kansalaisia ja toisaalta välittää tietoa Suomessa mahdollisesti tulevaisuudessa tarvittavasta työvoimasta, Suomella tulee olla valmius ottaa uusi tietojärjestelmä käyttöön heti, kun se on mahdollista.

Tavoitteena on luoda koko talousalueen kattava Euro-neuvojaverkosto, jonka luomiselle Suomeen tarjoaa hyvän pohjan nykyinen pohjoismaisten työvoimaneuvojien verkosto. Hyvältä Euro-neuvojalta vaaditaan suurta tiedonhallintaa, hyvää kielitaitoa ja ennakkoluulotonta palvelualttiutta, joten neuvojen koulutus tulee olemaan varsin merkittävä lähiajan tehtävä.

Vaikka Euro-neuvojat ovat avainasemassa kansainvälisessä työnvälityksessä, koulutuksen kohdistaminen vain heihin ei riitä, vaan työvoimatoimistojen on pystyttävä palvelemaan kaikkia Suomessa oleskeluoikeuden omaavia työntekijöitä ja heidän perheitään myös esimerkiksi ammatinvalinnanohjauksessa, työllisyyskoulutukseen ohjauksessa ja palkkaturvakysymyksissä. Kansainvälisyyssnäkökohta on näin ollen sisällytettävä kaikkeen koulutukseen peruskoulutuksesta lähtien ja kielitaidon merkitystä on korostettava hallinnon kaikilla tasoilla.

EY-jäsenyyden vaikutukset työvoimapalveluihin riippuvat suurella määrällä liikkuvuuden lisääntymisestä. Työvoimapalveluja on kehitettävä osana aktiivista työvoimapolitiikkaa. Työnvälityksellä voidaan myös jossain määrin pyrkiä ohjaamaan muuttoliikettä ja huolehtimaan muuton turvallisuudesta.

Tasa-arvo

Euroopan yhteisössä on hyväksytty tasa-arvosta viisi direktiiviä ja useita suosituksia. Suomen lainsäädäntö on tasa-arvoasioissa melko hyvin sopusoinnussa EY-oikeuden kanssa. EY:n normisto ja verrattain tiukka oikeuskäytäntö saattavat välillisesti vaikuttaa siihen, että tasa-arvotavoitteet ovat vastaisuudessa paremmin toteutettavissa useilla eri aloilla maassamme. EY-oikeudella voi olla vaikutusta muun muassa oikeudenmukaisten työnarviointi- ja palkkausjärjestelmien valmistelussa sekä aktiivisten tasa-

arvovelvoitteiden toteuttamisessa. Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman toimikunnan tehtävänä on parhaillaan selvittää, mitä muutoksia tasa-arvolakiin tulisi EY-direktiivien toteuttamiseksi tehdä. Valiokunta pitää tärkeänä, että tasa-arvolakia muutetaan siten, että naisten ja miesten tasa-arvoista kohtelua koskeva EY-normisto ja tiukka oikeuskäytäntö otetaan siinä asianmukaisella tavalla huomioon. Myös työnarviointi- ja palkkausjärjestelmiä tulee kehittää siten, että samapalkkaus toteutuu.

EY:n tasa-arvosäännösten ohella huomiota tulee valiokunnan mielestä kiinnittää myös erimaiden tosiasialliseen tilanteeseen sekä vallitseviin kehitysnäkymiin naisten ja miesten tasa-arvoisessa kohtelussa. Suomessa on pyritty erityisesti kehittämään naisten mahdollisuuksia osallistua täysipainoisesti työelämään. Suomalaisen naisen asema poikkeaa EY-maiden naisten asemasta erityisesti työelämään ja poliittiseen päätöksentekoon osallistumisessa. Suomessa naisista käy yli 73 % työssä kodin ulkopuolella ja ainoastaan 11 % heistä on osapäivätyössä. Useimmissa EY-maissa naisten työhönsallistumisosuus on huomattavasti Suomea pienempi ja osa-aikatyötä tekevien osuus on noin 30 %. Suomessa kansanedustajista on tällä hetkellä 38,5 % ja ministereistä 41 % naisia. EY-parlamentissa naisten osuus on 18,4 % ja EY:n jäsenmaiden omilla parlamenteissa vieläkin pienempi.

Työmarkkinat ovat Suomessa voimakkaasti eriytyneet miesten ja naisten töihin. Erityisesti palvelualoilla ammatit ovat jakautuneet toisin kuin EY-maissa, joissa miehiä työskentelee runsaasti meillä naisvaltaisissa tehtävissä. Onkin todennäköistä, että EY-maista Suomeen mahdollisesti saapuva työvoima sijoittuu suureksi osaksi palvelualoille ja kilpailee työmarkkinoilla ensisijaisesti toisen matalapalkkaryhmän, suomalaisen naistyövoiman kanssa. Lyhyen aikavälin seurauksena tästä voi olla naisten kannalta epäedullinen palkkakilpailu, mutta pitkällä aikavälillä työmarkkinoiden sukupuolen mukaisen eriytymisen muuttuminen saattaa vaikuttaa edullisesti suomalaisten naisten työmarkkina-asemaan.

Suomalaisten naisten mahdollisuuksia kokopäivätyöhön on edistänyt erityisesti tiettyjen hyvinvointipalvelujen kuten lasten päivähoiton, kouluruokailun ja julkisten liikenneyhteyksien järjestäminen. Valiokunta pitää tasa-arvon edistämisen kannalta erittäin tärkeänä, että myös vastaisuudessa huolehditaan keskeisten hyvin-

vointipalvelujen säilyttämisestä ja kehittämisestä, jotta perheen molemmille huoltajille ja yksinhuoltajille turvataan työssäkäyntimahdollisuudet.

Valiokunta toteaa huolestuneena, että julkisen sektorin palvelujen heikentäminen kohdistuisi nimenomaan naisiin niin kyseisten palvelujen tuottajina kuin käyttäjinäkin. Valiokunta katsoo, että julkisen sektorin mahdollista saneerausta ei pitäisi tehdä niin, että saneerauksella heikennetään naisten työssäkäyntimahdollisuuksia.

Naisten asemaa on Suomessa parannettu myös tukemalla koulutusmahdollisuuksia, parantamalla sosiaaliturvaa ja muuttamalla vero-

tuskäytäntöjä. EY:n piirissä erilaiset sosiaali-etuudet ja verotuskäytännöt määräytyvät edelleen perhekohtaisesti eivätkä yksilökohtaisesti kuten Suomessa. *Valiokunta edellyttää, että huolehditaan siitä, että Suomi voi myös vastaisuudessa säilyttää ja edelleen kehittää naisten ja miesten tasa-arvoista kohtelua tukevia yksilökohtaisia sosiaalisia ja verotuksellisia järjestelmiään.*

Edellä esitetyn perusteella työasiainvaliokunta esittää kunnioittavasti lausuntonaan,

että ulkoasiainvaliokunta laatiessaan mietintöönsä ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, varapuheenjohtaja Nordman sekä jäsenet Häkämies, Koistinen, Komi, Kuittinen, P. Leppänen,

Morri, Mäkipää (osittain), Nikula, Rimmi, J. Roos, Taina, Takala, Viljamaa ja Viljanen sekä varajäsen Koskinen.

Eriäviä mielipiteitä

I

Palkka- ja hintapolitiikassa Suomen sopeutuminen taloudelliseen yhdentymiskehitykseen toteutuu parhaiten kehittämällä keskitettyä tulopoliittista neuvottelu- ja sopimusjärjestelmää ja turvaamalla sen edellytykset. Tässä suhteessa ensisijaisen tärkeää on kehittää ainutlaatuisia työsopimuslain 17 §:n mukaista työehtosopimusten yleissitovuuteen perustuvaa järjestelmää. Työehtosopimuslain 17 § on tärkeä myös suojaantumiseksi työvoiman polkumyynniltä. Tästä syystä työsopimuslain kansainvälisluonteisia työsopimuksia koskevaa 5 a lukua tulisikin tarvittaessa täsmentää siten, että työsopimuslain 17 § nimenomaan todetaan sellaiseksi pakottavaksi oikeusohjeeksi, joka on otettava huomioon, kun työtä Suomessa tehdään, vaikka sopimukseen muutoin olisi sovellettava vieraan maan lakia. Lain selkiyttämällä pyrittäisiin yksiselitteisesti turvaamaan se, että ulkomaalainkaan työnantaja ei voi Suomessa teettää työtä suomalaisen työehtosopimuksen alittavilla ehdoilla.

Konserniyhteistyö on yritysten kansainvälistymisen myötä tullut yhä tärkeämmäksi. Valio-

kunnan lausunnossa todetaan, että työntekijöille on tärkeää saada tietoja heitä itseään koskevista kysymyksistä. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan ylikansallisten yritysten työntekijöille on tärkeää saada tietoja ja päästä vastuullisesti vaikuttamaan koko konsernin kehittämistä koskeviin hankkeisiin. Konsernin eri osien kehittämishankkeet heijastuvat toisiinsa ja vaikuttavat koko konsernin menestykseen, josta viime kädessä riippuu myös jokaisen konsernin työntekijän työpaikka. Näin työntekijöillä on erittäin vahva intressi antaa panoksensa myös koko konsernin menestyksen turvaamiseksi.

Edellä esitetyn perusteella katsomme,

että valiokunnan olisi tullut lausuntonsa perusteluissa lausua seuraavaa:

”Valiokunta edellyttää, että yleissitovuusjärjestelmän kattavuuteen liittyvät aukot ja esimerkiksi ns. sopimuksettomiaan tilaan liittyvät ongelmat selvitetään ja ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin järjestelmän kattavuuden parantamiseksi niin, että EY-tuomioistuin voi hyväksyä

suomalaiset työehtosopimukset direktiivien toteuttamiskeinoiksi. Valiokunta edellyttää, että EY:n jäsenyysneuvotteluissa huolehditaan siitä, että EY-jäsenyys ei aseta esteitä sille, että suomalaisen työlainsäädännön ja suomalaisten yleissitovien työehtosopimusten määräyksiä noudatetaan myös tulevaisuudessa kaikkeen Suomessa tehtävään työhön.

Helsingissä 26 päivänä maaliskuuta 1992

Jukka Roos
Pekka Leppänen

Johannes Koskinen
Marja-Leena Viljamaa
Reijo Lindroos

Eila Rimmi
Paavo Nikula

II

Työasiainvaliokunta on antanut lausuntonsa eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle EY-jäsenyyden vaikutuksista Suomelle. Valiokunta lähtee lausunnossaan siitä, että Suomen tulisi jättää jäsenhakemuksensa EY:n täysjäseneksi liittymisestä nopealla aikataululla.

Valiokunta kiinnittää lausunnossaan ulkoasiainvaliokunnalle huomiota useaan tärkeään seikkaan, joista jäsenyyden seurauksena voi muodostua ongelmallisia maallemme. Ensimmäkin todetaan, että siirtymävaiheessa tulee Suomesta katoamaan merkittävä määrä työpaikkoja, joiden takaisinsaaminen voi olla ylivoimaisen vaikeata. Mahdollisen ”imagon” muutoksen vaikutus on jäsenyyden hakemiskriteerinä pelottavan epämääräinen työllistämisaikutuksiltaan. Toiseksi monopolien ja kartellien purkamiseen hintatasomme alentamiseksi joudutaan joka tapauksessa, liityimmepä EY:öön tai emme. Elin-
tarviketeollisuudemme tulee joutumaan tuontisuojan poistuessa tilanteeseen, jota se ei ehkä kestä, ja silloin koko kotimainen elintarviketeollisuus on vaarassa hävitä.

Helsingissä 26 päivänä maaliskuuta 1992

Lea Mäkipää

Valiokunta edellyttää, että Suomi seuraa tarkoin konserniyhteistyötä koskevan direktiiviesityksen käsittelyä ja on myötävaikuttamassa direktiivin hyväksymiseen siten, että työntekijöille turvataan mahdollisuudet saada tietoja ja päästä vastuullisesti vaikuttamaan koko konsernin kehittämistä koskeviin hankkeisiin.”

Valiokunnan mietinnössä todetaan myös maamme oman työvoima-, talous- ja suhdannepolitiikan harjoittamisen tulevan vaikeaksi EY-jäsenyyden myötä. Samoin käynee myös solidaarisen palkkapolitiikan ja tasa-arvokehityksen. Myös aluepolitiikkaamme tultaisiin jatkossa ohjaillemaan Brysselistä EY:n ehdoin. Lisäksi on Irlannin tapaan vaarana korkeasti koulutetun ammattitaitoisen työvoiman pako ulkomaille.

Huolimatta toteamistiaan lukuisista negatiivisista EY-jäsenyyden vaikutuksista Suomelle päätyy valiokunta lausunnossaan siunaamaan hallituksen jäsenyyshankkeen. Katson valiokunnan kannasta poiketen, että valiokunnan olisi tullut lausunnossaan ulkoasiainvaliokunnalle ottaa kielteinen kanta Suomen EY-täysjäsenyyteen. Mielestäni jo päätetty ETA-ratkaisu olisi toistaiseksi riittänyt turvaamaan Suomen kaupalliset edut Euroopassa.

Edellä esitetyn perusteella katson,

että valiokunnan olisi tullut lausunnossaan esittää kielteisen kannan ottamista EY-täysjäsenyyteen.